

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis õppekava

Amanda Matilda Purje
ÕPETAJA JA LAPSEVANEMA KOOSTÖÖD MÕJUTAVAD TEGURID NING KOOSTÖÖ
PARANDAMISE VÕIMALUSED LAPSEVANEMATE JA PÕHIKOOLI AINEÕPETAJATE
ARVAMUSTE JA KOGEMUSTE PÕHJAL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremlektor Astrid Külaots

Tartu 2026

Kokkuvõte

Õpetaja ja lapsevanema koostööd mõjutavad tegurid ning koostöö parandamise võimalused lapsevanemate ja põhikooli aineõpetajate arvamuste ja kogemuste põhjal

Antud uurimistöö eesmärk on välja selgitada õpetaja ja lapsevanema koostööd soodustavad ja takistavad tegurid ning võimalused koostöö parandamiseks. Uuring põhineb kvalitatiivsel meetodil, mille raames viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud viie põhikooli aineõpetaja ja viie lapsevanemaga. Tulemused näitasid, et mõlema osapoole arvamused on suures osas sarnased. Koostööd soodustavad eelkõige usaldus, austus ja ühine eesmärk – lapse areng. Takistavate teguritena toodi esile usalduse puudumine, negatiivne hoiak ning vähene koostöövalmidus. Koostöö parandamiseks rõhutasid õpetajad eriti usalduse olulisust ning häid suhteid õpilastega.

Võtmesõnad: õpetaja, lapsevanem, suhtlus, koostöö

Abstract

Factors influencing teacher–parent collaboration and possibilities for improving collaboration based on the opinions and experiences of parents and lower secondary school subject teachers

The aim of this study is to identify the factors that facilitate and hinder cooperation between teachers and parents, as well as possible ways to improve this cooperation. The study is based on a qualitative research method, using semi-structured interviews conducted with five lower secondary school subject teachers and five parents. The results showed that the views of both groups are largely similar. The main factors supporting cooperation are trust, respect, and working towards a shared goal - the child's development. The main hindering factors include lack of trust, negative attitudes, and low willingness to cooperate. Teachers emphasized the importance of trust and positive relationships with students as key elements for improving cooperation.

Keywords: teacher, parent, communication, collaboration

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Koostöö mõiste, koostöö mudelid ja õiguslik raamistik õpetaja ja lapsevanema vahel	5
1.1.1 Koostööd soodustavad tegurid	6
1.1.2 Koostööd takistavad tegurid.....	6
1.2 Koostöö parandamise võimalused ja soovitused.....	8
1.3 Uurimisprobleem ja uurimisküsimused	8
2. Metoodika.....	9
2.1 Valim.....	10
2.2 Andmekogumine	10
2.3 Andmeanalüüs.....	11
3. Tulemused	12
3.1 Uurimistulemused lapsevanemate kogemuste põhjal	12
3.2 Uurimistulemused õpetajate kogemuste põhjal	15
4. Arutelu.....	19
Tänuõnad	22
Autorsuse kinnitus.....	22
Kasutatud kirjandus.....	23
Lisad	25
Lisa 1. Intervjueeritavate lapsevanemate andmed	
Lisa 2. Intervjueeritavate aineõpetajate andmed	
Lisa 3. Intervjuu kava lapsevanemale	
Lisa 4. Intervjuu kava õpetajatele	
Lisa 5. Teise uurimisküsimuse kategooriad ja koodid lapsevanemate vastuste põhjal	

Sissejuhatus

Õpetaja ja lapsevanema vaheline koostöö on oluline osa õpilase haridusteest, mõjutades nii tema arengut, õpitulemusi kui ka heaolu. Uuringud on näidanud, et tõhus suhtlus kodu ja kooli vahel toetab õpilase arengut ning suurendab nii lapsevanemate kui ka õpetajate rahulolu (Lukk, 2008; Ozmen *et al.*, 2016). Õpetajate hinnangul on kooli ja kodu hea koostöö vajalik, et õpilane saaks parima võimaliku hariduse (Arutamm, 2025).

Vaatamata koostöö olulisusele esineb suhtluses siiski mitmeid probleeme. Varasemad uuringud on näidanud, et nii õpetajate kui ka lapsevanemate ajapuudus raskendab sisukat suhtlust (Major, 2023; Lukk, 2008) ning suhtlus toimub sageli alles probleemide tekkimisel, mis muudab selle pingelisemaks (Arutamm, 2025). Samuti on leitud, et õpetajate hinnangul on lapsevanematega suhtlemine sageli süüdistava ja negatiivse tooniga, mis tekitab stressi ja vähendab koostöövalmidust (Arutamm, 2025). Teisalt on lapsevanemad toonud esile rahulolematust, kui suhtlus keskendub vaid probleemidele või materiaalsele küsimustele (Ozmen *et al.*, 2016).

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse [PGS] (2010) kohaselt on lapsevanemal õigus saada koolilt teavet oma lapse arengu ja koolikorralduse kohta ning koolil on kohustus toetada koostööd lapsevanematega. Majori (2023) järgi käsitletakse lapsevanemaid seejuures partneritena, kelle kaasamiseks kasutatakse erinevaid suhtlusvorme.

Lapsevanemad ja õpetajad on varasemates uuringutes välja toonud, et koostöö sujub hästi, kui mõlemal osapoolel on huvi lapse arengu ja koostöö vastu (Lukk, 2008; Major, 2023).

Õpetajate jaoks on koostöö lihtsam, kui lapsevanemad on sellest huvitatud (Laisaar, 2018).

Lisaks võivad koostööd raskendada erinevad ootused ja arusaamad. Uuringud näitavad, et õpetajad keskenduvad suhtluses sagedamini hinnetele ja käitumisele, samas kui lapsevanemad peavad olulisemaks lapse arengut ja tulevikku (Lukk, 2008). Samuti on lapsevanematel sageli kõrged ootused kooli suhtes, kuid samal ajal võib esineda kahtlusi õpetaja pädevuses (Haviger, 2015).

Arvestades, et õpetaja ja lapsevanema suhtlus ja koostöö on oluline, on see paljudel juhtudel erinevatele osapooltele keeruline või ebameeldiv, seega on vajalik uurida õpetajate ja lapsevanemate käest nende arvamusi, miks nii on ja kuidas koostööd parandada. Lisaks on paljud

uuringud keskendunud vaid ühe osapoolte arvamustele, mistõttu on oluline uurida õpetajate ja lapsevanemate arvamusi ja kogemusi terviklikumalt.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Koostöö mõiste, koostöö mudelid ja õiguslik raamistik õpetaja ja lapsevanema vahel

Koostöö on protsess, kus kaks või enam osapoolt tegutsevad koos ühise eesmärgi saavutamise nimel. Toimiva koostöö alusteks on vastastikune suhtlus, teadmiste, kogemuste ja ressursside jagamine ning üksteise toetamine. Koolides on olemas koostöövõrgustik ehk osapooled teevad teadlikult, pidevalt ja pikaajaliselt koostööd (Kutsestandard. Õpetaja... , 2025).

Õpetaja ja lapsevanema koostöö toimub kindlas õiguslikus raamistikus. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010) ning põhikooli riiklik õppekava (2011) sätestavad, et lapsevanemal on kohustus teha kooliga koostööd lapse arengu toetamiseks ja kool peab tagama lapsevanemale vajaliku teabe ning looma võimalused koostööks. Hetkel kehtiv õpetaja kutsestandard, tase 7 (Kutsestandard. Õpetaja ..., 2025) toob välja, et õpetaja teeb koostööd lapsevanematega, kasutades suhtlemisega seotud aluspõhimõtteid. Õpetajalt oodatakse, et ta tegutseb koostöiselt ja algatab koostööd (Kutsestandard. Õpetaja ..., 2025).

Kooli ja kodu vahelise koostöö kirjeldamiseks kasutatakse erinevaid koostöömudeleid, mis hõlmavad lapsevanemate teavitamist, nende kaasamist kooli tegevustesse, koduse õpitegevuse toetamist ning lapse kasvatamisega seotud koostööd (Norma, 2022). Selleks, et koolis toimiks hea koostöö õpetajate, lapsevanemate, koolijuhtide ja õpilaste vahel, on oluline, et kõik osapooled oleksid teadlikud neile seatud ootustest ning mõistaksid ka teiste osapoolte ootusi (Harro-Loit, 2016). Sarnast mõtet rõhutab ka Major (2023), kelle järgi eeldab edukas koostöö ühiste eesmärkide kujundamist, tegevuste koordineerimist ja järjepidevat suhtlust.

Samas võivad õpetajate ja lapsevanemate ootused koostöö sisule ja fookusele erineda (Lukk, 2008), mis võib mõjutada koostöö toimimist. Uuringud on näidanud, et lapsevanematega suhtlemine on aktiivsem eelkoolis ja algkoolis ning väheneb kooliastme tõustes (Kõre, 2016; Major, 2023; Arutamm, 2025).

1.1.1 Koostööd soodustavad tegurid

Kõre (2016) uuringus olid uuritavad lapsevanemad ja õpetajad ühel meelel, et kodu ja kooli koostöö on väga oluline. Toimiva koostöösuhte aluseks peetakse nii õpetajate kui ka vanemate poolt ausust, usaldust ja avatust suhtlemisel. Laisaare (2018) töös tuli välja, et usalduse saavutamisele aitab kaasa õpetaja hoolivus laste vastu.

Tõhus suhtlus lapsevanemate ja õpetajate vahel eeldab mitmekesiste suhtlusviiside järjepidevat kasutamist, mis tagab sujuva infovahetuse ning aitab edastada teavet arusaadavas ja ühises keeles (Major, 2023). Laisaare (2018) uuringust selgub, et lapsevanemad eelistavad kooliga suhtlemisel eelkõige e-kooli, kuid suhteliselt sageli kasutatakse ka telefoni ja e-posti. Lapsevanemate hinnangul toimub koostöö kodu ja kooli vahel peamiselt lapsevanemate koosolekute kaudu, millele järgnevad arenguestlused ning harvemini avatud uste päevad, kusjuures oluliseks peetakse nende koostöövormide regulaarset kasutamist (Lukk, 2008).

Suhtlus lapsevanematega on koolides süsteemselt korraldatud ning vanemaid nähakse partneritena, kelle kaasamiseks luuakse erinevaid suhtlusvorme ja ühiseid tegevusi (Major, 2023). Õpetajad on koostööd soodustavate teguritena välja toonud ühisüritused vanematega ning lapsevanemate huvi lapse arengu vastu (Laisaar, 2018). Õpetajad peavad oluliseks iga lapse ja tema perekonna tundmist, kuna see aitab mõista nende tugevusi ning toetada nii lapse arengut kui ka tõhusama koostöösuhte kujunemist (Lukk, 2008).

Koostöö kujunemist toetab ka õpetaja lapsekeskne lähenemine ning lapsevanema tunnetus, et õpetaja on huvitatud lapse käekäigust ja arengust (Lukk, 2008). Samas on õpetajad märkinud, et koostöö sujub lihtsamini siis, kui lapsevanemad on ise koostööst huvitatud (Laisaar, 2018).

1.1.2 Koostööd takistavad tegurid

Kuigi haridustöötajad peavad lapsevanemate kaasamist oluliseks kõigi laste haridustee toetamisel, on see sageli ajamahukas ega pruugi alati anda soovitud tulemusi (Urm, 2024). Kuigi koolidel on kohustus vanemaid lapse arengust ja koolielust teavitada (PGS, 2010), võib selle elluviimine igapäevatoos osutada keeruliseks (Major, 2023). Nii õpetajate kui ka lapsevanemate ajapuudus raskendab sisukat suhtlust nii suuliselt kui ka kirjalikult (Major, 2023; Lukk, 2008). Aineõpetajad on toonud välja, et suhtlus lapsevanematega on ajamahukas, mistõttu püütakse seda mõnikord töökoormuse vähendamiseks hoida minimaalsena (Arutamm, 2025). Võrreldes

klassijuhatajatega suhtlevad aineõpetajad lapsevanematega vähem ning peavad seda enda jaoks sobivaks lahenduseks (Arutamm, 2025).

Uuringus, mille viis läbi Lukk (2008), tuli välja, et ainult 8% vastanud lapsevanematest tunneb, et õpetajal on nende jaoks piisavalt aega ja 38% tunneb, et õpetajal pole aega lapsevanematega suhtlemiseks. Lapsevanemad tõid ka enda kohta välja, et koostöö teeb raskeks ajapuudus ja probleemid eraelus – tööl ja kodus (Lukk, 2008).

Koostööd võivad raskendada ka osapoolte erinevad ootused, hoiakud ja vastastikune usaldamatus. Õpetajate hinnangul võib esimene kontakt lapsevanemaga olla ebamugav, kuna ei teata, millist tüüpi lapsevanemaga on tegu (Lehtpuu, 2014). Lapsevanemate erinevad suhtlus- ja kasvatustiilid eeldavad õpetajalt individuaalset lähenemist (Major, 2023). Samuti on nii lapsevanemad kui ka õpetajad toonud koostööd takistava tegurina välja teise osapoole negatiivse hoiaku (Laisaar, 2018). Õpetajad on kirjeldanud, et lapsevanemate kirjad võivad olla süüdistavad, ründavad või passiiv-agressiivsed, mis muudab vastamise emotsionaalselt koormavaks ja ajakulukaks (Lehtpuu, 2014; Arutamm, 2025). Lisaks tajuvad õpetajad mõnikord lapsevanemate usaldamatust oma professionaalsete otsuste suhtes, sealhulgas hindamise ja õpetamismeetodite osas (Lehtpuu, 2014; Arutamm, 2025).

Tõdetakse, et kuigi leidub lapsevanemaid, kellega on meeldiv suhelda, tekitab suhtlemine suure osa ajast õpetajates stressi ja probleeme (Lehtpuu, 2014). Aineõpetaja ja lapsevanema suhtlus ei ole enamasti regulaarne ega ennetatav, vaid aktiveerub siis, kui on tekkinud mingi probleem. See tähendab, et kontakt on sageli juba algusest peale pingestatud (Arutamm, 2025). Mõnes koolis ei saa aineõpetaja vanemaga otse suhelda või peab klassijuhataja alati vahel olema. Õpetajate jaoks võib see mõnikord olla tugi, kuid teinekord takistus, sest info liigub ringiga ja lahendused venivad (Arutamm, 2025).

Koostööd takistava tegurina on välja toodud ka lapsevanema huvi puudumist koolis toimuva ja lapse kooliprobleemide vastu (Lukk, 2008). Õpetajad on kirjeldanud keerulisena nii lapsevanemaid, kes ei soovi koostöös osaleda, kui ka neid, kes sekkuvad õpetaja töösse liigselt (Palts & Harro-Loit, 2015). Samuti on leitud, et lapsevanemate osalus teistes koostöövormides, näiteks koosolekutel, ühisüritustel ja kooli tegevustes, on pigem tagasihoidlik, mida õpetajad peavad probleemiks (Laisaar, 2018). Kuigi õpetajate hinnangul ei ole enamasti neil probleeme lapsevanematega kontakti saada, leidub igas klassis mõni selline lapsevanem, kellega on keerulisem kontakti saada (Laisaar, 2018).

1.2 Koostöö parandamise võimalused ja soovitused

Nii õpetajate kui ka lapsevanemate hinnangul peaks koostöö initsiatiiv tulema mõlemalt osapoolelt ning lähtuma vajadusest (Kõre, 2016; Laisaar, 2018). Kuigi alati ei peeta tihedat koostööd vajalikuks, on oluline, et vajaduse tekkimisel oleks osapooled valmis omavahel suhtlema ja koostööd tegema (Kõre, 2016).

Koostöö parandamiseks peetakse oluliseks avatud ja kergesti ligipääsetavat suhtlust kooli ja lapsevanemate vahel (Ozmen et al., 2016). Samuti on leitud, et kasulik oleks kohtuda õpetajaga juba kooliaasta alguses, et vahetada vajalikku informatsiooni, leppida kokku koostööpõhimõtetest ning kujundada ühine arusaam edasisest suhtlusest (Kõre, 2016). Selged kokkulepped võivad aidata vähendada arusaamatusi ning luua tugevama aluse koostööks (Kõre, 2016).

Koostööd toetavad ka õpetajate süsteemne huvi lapse käekäigu vastu ning regulaarne tagasiside lapse arengust (Lukk, 2008). Nii õpetajad kui ka lapsevanemad peavad oluliseks regulaarsemat suhtlust ning suuremat osalemist ühisüritustel, mis aitavad tugevdada kodu ja kooli vahelist koostööd (Laisaar, 2018).

Kui küsimus puudutab konkreetset ainet või olukorda tunnis, siis võiks lapsevanem pöörduda otse aineõpetaja poole. See vähendab vahendamisest tekkivaid arusaamatusi (Arutamm, 2025). Rahulik, viisakas ja selge pöördumine aitab vältida õpetaja kaitseasendit ning soodustab konstruktiivset vastust (Arutamm, 2025). Õpetajad toovad väga selgelt välja, et positiivne tagasiside on harv, kuid väga mõjus. Rohkem tänu ja tunnustust aitaks hoida õpetajate motivatsioonile ja heaolule kaasa (Arutamm, 2025).

1.3 Uurimisprobleem ja uurimisküsimused

Kuigi õpetaja ja lapsevanema koostööd peetakse õpilase arengu seisukohalt oluliseks, ei toimi see alati sujuvalt ning osapooled kogevad suhtluses erinevaid raskusi. Varasemad uuringud on sageli keskendunud vaid ühe osapoole vaatenurgale, mistõttu puudub terviklik ülevaade mõlema osapoole kogemustest ja arvamustest. Aineõpetaja ja lapsevanema vahelist suhtlust on Eestis pigem vähe uuritud. Seetõttu on oluline selgitada, millised tegurid seda koostööd mõjutavad ning kuidas seda mõlema osapoole hinnangul parandada.

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada õpetaja ja lapsevanema koostööd soodustavad ja takistavad tegurid ning analüüsida, milliseid võimalusi näevad lapsevanemad ja põhikooli aineõpetajad koostöö parandamiseks. Töös püstitati järgnevad kolm uurimisküsimust.

1) Millised tegurid soodustavad õpetaja ja lapsevanema vahelist koostööd lapsevanemate ja põhikooli aineõpetajate arvamustele ja kogemustele toetudes?

2) Millised tegurid takistavad õpetaja ja lapsevanema vahelist koostööd lapsevanemate ja põhikooli aineõpetajate arvamustele ja kogemustele toetudes?

3) Milliseid võimalusi näevad põhikooli aineõpetajad ja lapsevanemad koostöö parandamiseks?

2. Metoodika

Käesolevas uurimistöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit, kuna see võimaldab keskenduda tekstide peamiste tähenduste analüüsimisele ning uurida ka latentset sisu. See lähenemine sobib uurimuse eesmärgiga mõista vastustes peituvaid tähendusi ja kontekstist tulenevaid nüansse süvitsi (Kalmus *et al.*, 2015). Kvalitatiivsel uurimistööl on neli tasandit: invidiidid, sotsiaalsed nähtused, materiaalse kultuuripärandi nähtused ja transpersonaalse ning transtsendentaalse sfääri nähtused (Õunapuu, 2014). Antud töös kasutatakse kvalitatiivse uurimismeetodi indiviidi tasandit, et saada teada õpetajate ja lapsevanemate arvamused ning kogemused teineteisega suhtlemisel. Samuti kasutati sotsiaalsete nähtuste tasandit, et uurida kodu ja kooli vahelist koostööd ning õpetaja ja lapsevanema vahelist sotsiaalset suhet ja protsessi. Uurimus viidi läbi põhikooli aineõpetajate ja lapsevanematega, kellel on positiivseid või negatiivseid kogemusi õpetaja ja lapsevanema vahelises suhtluses. Uuritavate õpetajate kui ka lapsevanemateni jõuti läbi mugavusvalimi. Andmed koguti poolstruktureeritud intervjuu abil. Andmeid koguti veebipõhiste intervjuude kaudu.

Valimi koostamisel, andmete kogumisel ja analüüsimisel jälgiti eetikareegleid, kus kõikidele osalejatele tagati konfidentsiaalsus (Eetikaveeb, *s. a.*). Konfidentsiaalsus tagati osalejate teavitamisega, kus ja milleks andmeid kasutatakse ja samuti helisalvestite turvalises keskkonnas hoidmisega. Pärast töö kaitsmist kustutatai intervjuude helisalvestised (Eetikaveeb, *s. a.*).

2.1 Valim

Bakalaureusetöö valimi moodustasid mugavusvalimiga valitud 5 põhikooli aineõpetajat ja 5 lapsevanemat. Mugavusvalimiga valimi moodustamine on uurija jaoks lihtne, kuna nii saab uurija uurida just neid, keda on tal lihtne uuringus osalema saada (Beilmann & Rämmer, 2025). Antud uuringus osalesid autori tuttavad õpetajad ja lapsevanemad. Valimit koostades valiti osalejateks vähemalt 5 aastat töötanud põhikooli aineõpetajad, kellel on kogemus lapsevanematega suhtlemisel. Uuringus osalevad lapsevanemad valiti endiste (kuni 5 aastat tagasi) või praeguste põhikooli õpilaste lapsevanemate hulgast, kellel on kogemus aineõpetajatega suhtlemisel. Valim koosnes erinevate koolide erinevaid õppeaineid õpetanud põhikooli aineõpetajatest ja erinevate koolide lapsevanematest. Uuritavate täpsemad andmed on toodud lisas 1 ja lisas 2.

2.2 Andmekogumine

Andmete kogumise viis on poolstruktureeritud intervjuu. Uurimisküsimused põhinevad uuritavate kogemustele ja arvamustele, seega poolstruktureeritud intervjuu võimaldab uuritavatel end vabalt ja põhjalikult väljendada. Poolstruktureeritud intervjuu annab uurijale võimaluse küsida täpsustavaid küsimusi ning vajadusel küsimuste järjekorda muuta vastavalt vestlusele (Virkus, 2016). Enne intervjuude läbi viimist koostati intervjuu kava. Koostati sisult sarnased, aga erirollidele - õpetaja ja lapsevanem - mõeldud küsimused. Intervjuu kava koosnes sissejuhatavast osast, kolmest põhiosast ning kokkuvõtvast osast. Intervjuu kava koostamisel peeti nõu juhendajaga. Intervjuu usaldusvääruse tõstmiseks viidi läbi 2026. aasta jaanuaris pilootintervjuu õpetajaga ja selle põhjal viidi sisse vajalikud muudatused intervjuu kavas. Põhilised muudatused said tehtud küsimuste sõnastamisel, et küsimus oleks üheselt arusaadav. Pilootintervjuus osalenud õpetaja ei kuulunud valimisse ja tema vastuseid ei kasutatud andmeanalüüsis. Lõplikud intervjuude kavad õpetajale ja lapsevanemale on toodud lisas 3 ja lisas 4.

Enne intervjuu läbiviimist selgitati osalejatele uuringu eesmärki, andmete kasutamise viisi ning nende õigust osalemisest igal hetkel loobuda. Kõigilt osalejatelt saadi teadlik nõusolek intervjuus osalemiseks ja vestluse salvestamiseks. Tuletati meelde, et kõik helifailid ja transkriptsioonid kustutatakse pärast töö kaitsmist ning uuritavate konfidentsiaalsus ja anonüümsus on tagatud. Anonüümsuse tagamiseks eemaldati transkriptsioonidest isikut tuvastada

võimaldavad info ning osalejad tähistati koodidega Õ1-Õ5 ja L1-L5. Soojendusvestlusesse kuulusid sissejuhatavad küsimused. Põhiosad koosnesid sisulisetest küsimustest, mis on kooskõlastatud uurimisküsimuste ja loetud teooriaga. Intervjuu lõpetuseks oli kokkuvõttev osa, kus uuritavad said soovi korral veel ise midagi lisada. Intervjuu lõpus tänas autor kõiki osalejaid.

Intervjuud viidi läbi 2026. aasta veebruaris ja märtsis. Intervjuud viidi läbi õpetajatele ja lapsevanematele sobival ajal veebis. Veebipõhised intervjuud viidi läbi Google Meet keskkonnas, kuna uuritavad olid eri piirkondadest pärit. Intervjuu salvestamiseks kasutati autori telefoni rakendust *Voice Memos*. Keskmiselt kestis intervjuu 23 minutit (kõige pikem 33 ja kõige lühem 15 minutit).

2.3 Andmeanalüüs

Andmeanalüüsil kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Esimese etapina alustati intervjuude transkribeerimisega. Kvalitatiivses andmeanalüüsis tähendab transkribeerimine heli- ja videosalvestiste teisendamist kirjalikuks tekstiks, et muuta kogutud andmed analüüsitavaks. See võimaldab uurijal kasutada erinevaid tekstianalüüsi meetodeid ning süstemaatiliselt uurida osalejate vastuseid ja tähendusi (Linno, *s. a.*). Transkribeerimiseks kasutati automaatset transkribeerimist: Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud tehnoloogiat (Olev & Alumäe, 2018). Uuritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks lisati igale transkriptsioonile tähis koos vastava numbriga (nt L1 või Õ4). Salvestisi kuulati üle vähemalt kolm korda ja kontrolliti vastavus saadud tekstiga. Transkribeeritud intervjuusid tuli kokku 10: 5 lapsevanemat ja 5 aineõpetajat. Transkribeeritud teksti tuli kokku 59 lehekülge (Times New Roman kirjastiil, 12 kirjasuurus, 1,5 reavahe).

Teiseks andmeanalüüsi etapiks oli kodeerimine. Intervjuude põhjal kodeerimine toimus kolme uurimisküsimuse alusel eesmärgiga leida uurimisküsimuste seisukohast olulisi tekstiosi. Kodeerimist alustati mitmekordse läbilugemisega, mille käigus märgiti ära olulised tekstilõigud, laused ja sõnad ning anti neile märksõna ehk kood. Analüüsi usaldusväarsuse suurendamiseks kasutati korduvkodeerimist. Peale korduvkodeerimist osa esialgseid koode ühendati ja tekkinud koodid jaotati peakategooriatesse lisas 5 näidatud viisil. Peakategooriaid tekkis kokku 21. Uurimistöö tulemusi on kirjeldatud bakalaureuse töö tulemuste osas.

Tehisintellekti kasutamisel järgiti Tartu Ülikooli vastavaid juhiseid. Töö koostamise käigus kasutati tehisintellektil põhinevaid vahendeid abistava tööriistana eelkõige ideede

korrastamiseks, sõnastuse täpsustamiseks ning tekstide selguse parandamiseks. ChatGPT-d kasutati mõtete struktureerimisel ja keelelisel viimistlemisel. Tehisintellekti roll piirdus toetava abiga ning ei asendanud autori iseseisvat analüüsi ega järelduste tegemist. Kõik töös esitatud seisukohad, tõlgendused ja järeldused on autori enda kujundatud ning autor vastutab täielikult töö sisu eest.

3. Tulemused

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada õpetaja ja lapsevanema koostööd soodustavad ja takistavad tegurid ning analüüsida, milliseid võimalusi näevad lapsevanemad ja põhikooli aineõpetajad koostöö parandamiseks. Tulemused esitatakse kahes alapeatükis lapsevanemate ja põhikooli aineõpetajate kogemuste alusel uurimisküsimuste kaupa. Iga uurimisküsimus on toodud välja paksus kirjas. Tulemuste illustreerimiseks on kasutatud intervjueeritavate tsitaate, mis on tekstis eraldatud kaldkirjas, ning tsitaadi lõppu on lisatud intervjueeritava pseudonüüm. Lisaks on tsitaatide paremaks mõistmiseks tsitaadist välja võetud osad märgitud tingmäärgiga /.../. Tsitaate on vähesel määral töödeldud ehk eraldatud parasiitsõnad ja sõnakordused.

3.1 Uurimistulemused lapsevanemate kogemuste põhjal

Andmeanalüüsi käigus tekkis lapsevanemate arvamuste ja kogemuste põhjal esimesele uurimisküsimusele “**Millised tegurid soodustavad õpetaja ja lapsevanema vahelist koostööd?**” 3 peakategooriat: 1) suhtlus ja suhtlusviisid, 2) õpetaja isikuomadused ja hoiakud, 3) õpetaja professionaalsus.

Suhtlus ja suhtlusviiside kohta tuli lapsevanemate vastustes välja, et oluliseks peetakse avatud ja vastastikust suhtlust, kus mõlemad osapooled kuulavad üksteist, annavad tagasisidet ning tunnevad end kaasatuna. Koostöö toimib paremini siis, kui suhtlus on õigeaegne, kus probleemidega pöörduetakse varakult ning suhtlus on toetav ja lugupidav.

Tuleb valida õige viis ja õige hetk kontakti loomiseks. (L1)

Lapsevanemate vastustest selgub, et õpetaja isikuomadused ja hoiakud on koostöö kujunemisel määrava tähtsusega. Eelkõige soodustab koostööd õpetaja avatus ja valmisolek suhelda. Oluliseks peetakse õpetaja kommunikatsioonioskust ja proaktiivsust ehk õpetaja enda soovi ja tahet koostööd teha. Kahes vastuses rõhutatakse, et õpetaja isiklik motivatsioon ja

ellusuhtumine mõjutavad otseselt koostöö kvaliteeti – koostöö sujub paremini õpetajatega, kes tahavad oma tööd teha ja on sellele pühendunud.

Ma arvan, et sõltub sellest, milline õpetaja tema tahab olla ehk inimeses kinni. (L2)

Lapsevanemate vastustest selgus, et olulisel kohal on õpetaja professionaalsus. Hinnatakse õpetajaid, kes kasutavad kaasaegseid pedagoogilisi võtteid ning on lapsevanematele kergesti ligipääsetavad.

Väga palju lihtsam on olnud suhelda ja koostööd teha, kes on selle niioelda kaasaegse haridustehnoloogia viljelejad. (L1)

Samuti toodi esile, et õpetaja head suhted õpilastega on hea koostöö eelduseks: kui õpetajal on klassiga usalduslik ja toimiv suhe, on ka lapsevanematel lihtsam kontakti luua.

Pole mõtet õpetajaga kontakti otsida, kui pole head suhet õpilastega. Kui õpilastega on head suhted, siis läheb tavaliselt koostöö ka hästi. (L1)

Üks lapsevanem (L5) pidas ka oluliseks individuaalset lähenemist, täpsemalt konkreetse ja sisulise tagasiside andmist, mis toetab lapsevanema kaasatust ja usaldust.

Andmeanalüüsi käigus tekkis lapsevanemate arvamuste ja kogemuste põhjal teisele uurimisküsimusele “**Millised tegurid takistavad õpetaja ja lapsevanema vahelist koostööd?**” 3 peakategooriat: 1) suhtluse ja kommunikatsiooniga seotud tegurid, 2) hoiakute ja emotsioonidega seotud tegurid, 3) koostöö ja rollidega seotud tegurid.

Suhtluse ja kommunikatsiooniga seotud tegurite juures tõid kaks lapsevanemat ühe takistava tegurina välja_ebaselge kommunikatsiooni, kus suhtlus õpetajaga on olnud ebaselge.

Konflikt ju tekkiski, sest õpetaja ei vastanud mu küsimusele selgete sõnadega, vaid hakkas hoopis millestki muust rääkima. (L3)

Üks lapsevanem tõi välja takistavate teguritena liiga hilise suhtluse ja kolmanda osapoole kaasamise enne otsesuhtlust. Kui probleemiga õigeaegselt ei tegeleta, siis see olukord võib eskaleeruda. Samuti tekitab lisapingeid (rohkem õpetaja jaoks), kui suhtlus algab läbi kolmanda osapoole nii, et osapooled pole teadlikud, et üldse probleem on tekkinud.

Lapsevanemad tõid ühe olulise takistava tegurina välja hoiakute ja emotsioonidega seotud tegurid. Mitmed vastajad rõhutasid eelarvamuste ja varasemate negatiivsete kogemuste mõju, mis võivad kujundada suhtumise juba enne tegeliku kontakti loomist.

Samuti peeti oluliseks teguriks kõrget emotsionaalset pinget ja ärritunud olekut, mis raskendavad konstruktiivset suhtlemist. Üks lapsevanem märkis, et emotsioonide pealt

suhtlemine võib viia olukorrani, kus sõnum ei jõua teise osapooleni soovitud viisil ning tekivad arusaamatused. Lisaks toodi esile hinnanguline ja negatiivne suhtumine, mis võib takistada koostöö kujunemist ning viia vastandumiseni.

Kõige kurvem lugu ongi see, et see probleemne olukord kujundab minu arvamust õpetajast ja ühtasi õpetaja arvamust nii minust kui mu lapsest. (L2)

Koostöö ja rollidega seotud tegurite kohta tõid kaks lapsevanemat takistava tegurina välja väärtuste erinevused. Lisaks toodi välja õpetaja koostöövalmiduse puudumine ja ebaprofessionaalne käitumine.

Andmeanalüüsi käigus tekkis lapsevanemate arvamuste ja kogemuste põhjal kolmandale uurimisküsimusele “**Milliseid võimalusi näevad põhikooli aineõpetajad ja lapsevanemad koostöö parandamiseks?**” 3 peakategooriat: 1) suhtlus ja koostööpõhimõtted, 2) vastastikune austus ja usaldus, 3) lapse ja õpetaja vaheline koostöö.

Suhtluse ja koostööpõhimõtete kategoorias tõid lapsevanemad välja mitmeid soovitusi, mida õpetaja saab teha, et koostöö oleks võimalikult edukas. Oluliseks peetakse õpetaja professionaalset ja neutraalset suhtumist ning oskust esitada probleemid selgelt koos võimalike lahendusetega.

Pöördudes võiks olla juba lahenduse võimalus või lahenduse ettepanek. (L1)

Kolm lapsevanemat rõhutasid õpetaja avatuse, koostöövalmiduse ning valmisoleku kuulata ja aidata tähtsust. Lisaks rõhutati, et õpetaja peaks vältima vastandumist ning tegutsema lapsevanemaga ühise eesmärgi nimel.

Õpetaja ei tohiks vastanduda lapsevanemaga. Me kõik teeme sama tööd ja näeme sama asja kallal vaeva. (L5)

Sarnaselt õpetajatega peetakse oluliseks ka lapsevanemate neutraalset ja professionaalset suhtumist. Lisaks rõhutati avatuse ja mõistmise olulisust lapsevanemate poolt, arvestades, et lapse käitumine võib kodus ja koolis erineda. Samuti toodi välja, et oluline on varakult luua toimiv suhe õpetaja ja lapsevanema vahel, näiteks sügiseste arenguvestluste ja ootuste selgitamise kaudu.

Laps on koolis ja kodus erinev inimene, kuna keskkond on erinev. (L4)

Vastastikuse austuse ja usalduse kohta rõhutati, et oluline on õpetajat väärtustada ja temast positiivselt rääkida, mis aitab kujundada ka lapse hoiakut õpetajate suunas.

Võibolla tasuks vahel kiita õpetajat tema töö eest. (L2)

Kaks lapsevanemat tõid esile, et lapsevanem peaks olema õpetajale koostööpartner, kes kuulab, arvestab ning suudab olukordi vaadelda erinevatest vaatenurkadest (laps, õpetaja, lapsevanem).

Lapsevanemate jaoks oluline koostöö toimimise osa on ka lapse ja õpetaja vaheline koostöö. Toodi esile, et hea ja usalduslik suhe õpilasega aitab ennetada probleeme ning toetab koostööd lapsevanemaga või vähendab selle vajadust.

Õpetajatel pole vaja teha vanematega koostööd, kui ta suudab teha koostööd oma õpilastega. (L3)

Lapsevanemate hinnangul peaks õpilane olema piisavalt iseseisev, et esmalt ise oma probleemidega tegeleda ja aineõpetajaga suhelda. Lapsevanema roll on seejuures pigem toetav, mitte kohene sekkumine iga väikse probleemi korral. Veel üks lapsevanem märkis, et informatsiooni saamise eesmärgil peaks klassijuhatajaga olema tihedam suhtlus, kuid aineõpetajaga pigem minimaalne.

Laps võiks ise aineõpetajaga suhelda. Me õpetasime lapsele ka selgeks viisaka suhtlemise ja innustasime teda ise aineõpetajaga suhtlema. (L1)

3.2 Uurimistulemused õpetajate kogemuste põhjal

Andmeanalüüsi käigus moodustus esimesele uurimisküsimusele “**Millised tegurid soodustavad õpetaja ja lapsevanema vahelist koostööd?**” 4 peakategooriat: 1) suhtlus ja suhtlusviisid, 2) lapsevanema roll ja panus koostöös, 3) ühine eesmärk, vastastikune usaldus ja mõistmine, 4) õpetaja ja kooli roll koostöös.

Suhtluse ja suhtlusviiside kohta ütlesid aineõpetajad, et kokkupuude on lapsevanematega regulaarne ja olukorrast sõltuv. Öeldi, et keskmiselt on kokkupuuteid paar korda kuus või harvem. Toodi välja, et võrreldes klassijuhatajaga on aineõpetaja suhtlus lapsevanemaga minimaalne.

Peeti oluliseks otsest kontakti ja silmast silma suhtlust. Kõik õpetajad olid ühisel arvamusel, et näost näkku kohtumine on parim viis suhtlemiseks. Kontaktkohtumist loetakse efektiivseks, kuna sel moel on näha inimese emotsioone ja reageerimisi. Üks õpetaja mainis veel, et isegi veebikohtumine on hea viis suhtlemiseks, kuna ka seal saad näha inimese reaktsiooni ning see säästab aega. Info jagamine lapsevanemale on vajalik ja suhtlust võib alustada meili teel. Õpetajad jäid erimeelsusele klassijuhataja kui kolmanda osapoole kaasamise koha pealt. Kaks

õpetajat arvasid, et esmane probleemi tõstatamine peaks toimuma läbi klassijuhataja ning kaks õpetajat eelistasid, et probleemi tekkimisel võetakse nendega otse ühendust.

Ikkagi see silmast silma kohtumine on tavaliselt kõige produktiivsem. Sellepärast et sa näed inimese emotsiooni, sa näed tema reageeringut sinu jutule. Vastupidi jälle see, et tema näeb seda, milline sina oled või kuidas sina ennast peegeldad. (Õ5)

Õpetajad rääkisid, et koostööd soodustab vastastikune avatud ja aus suhtlemine, kus räägitakse asjast nii nagu on, kuulatakse teine osapool ära ning ollakse valmis vastu võtma kriitikat probleemi lahendamise eesmärgil.

Kui me räägime ausalt üksteisega, kõik olukorrad selgeks, siis see ju toetab. Kui me ei tekita olukorda, et me üksteise selja taga ussitame kuidagi. /.../ Me usaldame üksteist, me räägime asjad välja. Asjad lähevad keeruliseks siis, kui tekivad sinna mingid segadused. (Õ4)

Lapsevanema roll ja panus koostöös kategoorias tuli välja, et õpetajate arvates on oluline koostööd mõjutav tegur lapsevanema aktiivsus ja koostöövalmidus õpetajaga. Peeti oluliseks lapsevanema huvi lahendada probleeme, lapsevanema aktiivset toetust ja kaasatust lapse haridusse ning lapsevanema valmisolekut teha koostööd. Lisaks sellele peeti oluliseks ka lapsevanema huvi lapse arengusse, kus lapsevanem on valmis tegema koostööd, et toetada oma lapse haridusteedkonda.

Aga on muidugi selliseid vanemaid ka, kellele on räägitud probleemist ja ta on väga tänulik, et sa oled talle teada andnud, et lapsel on selline või selline probleem või see ei pruugi üldse olla ka ainega seotud, vaid üldse, et sa oled märganud midagi ja ta aitab omalt poolt kaasa, et see asi saaks lahendatud. (Õ2)

Õpetajad rääkisid lapsevanema positiivsest hoiakust ja suhtumisest kui koostööd soodustavast tegurist. Uuritavad tõid välja, et koostöö sujub paremini, kui lapsevanemal on positiivne hoiak kooli ja hariduse suhtes. Samuti aitab koostööle kaasa positiivne meeleolu ja igas olukorras ka positiivse nägemine.

Õpetajate jaoks on olulisel kohal lapsevanemaga suhtlemisel ühine eesmärk, vastastikune usaldus ja mõistmine, kus õpetaja mõistab ja teab lapse kodust tausta ja lapsevanem mõistab õpetaja tegevust.

Aga kui ikkagi laps vajab pikemat toetust, siis soodustav on ikkagi see, et ma näen seda lapsevanemat päris füüsiliselt isegi, et siis see tavaliselt kuidagi minu puhul mängib hästi suurt rolli, et ma näen, kes on kirjade või kõnede taga ja kes on selle lapse selja taga. (Õ3)

Õpetajad rääkisid, et on oluline, et oleks selged ootused ja rollid. Selle koha pealt mainiti ka aasta alguses hindamiskriteeriumitest teavitamist läbi vastavate vahendite. Õpetajate jaoks on

koostöös oluline ühine eesmärk ja lapsekeskne lähenemine. Koostööd soodustab, kui mõlemad osapooled saavad aru, et töötatakse ühise eesmärgi nimel, et lapsel läheks hästi ja probleemid leiaks lahenduse.

See, kui mõlemad keskenduvad lapsele, mitte tunnetel. (Õ1)

!...! aga meil oli vanematega ühine mõõde. Me tahtsime ühte ja sama asja ja me tegime kõik selle nimel, et laps läheks edasi. Ja vanem oli nõus tegema igasugust koostööd. Ja samamoodi, nad tegid kodus kõike seda, mida vaja, mida nad nagu vajalikuks pidasid ja siis nad nägid, et ma teen koolis ka, siis seda enam nagu läks asi läkski sinna eesmärgini. (Õ5)

Õpetaja ja kooli roll koostöös kategoorias pidasid õpetajad enda puhul oluliseks koostööd soodustavaks teguriks õpetaja professionaalset rolli koostöös. Õpetaja peaks oskama konflikte leevendada ja ennetada ning olema võimalusel alati ette valmistunud.

Ja võib-olla tõenäoliselt on see sellest ka tulenevalt, et ma kuidagi üritan maandada need konfliktituatsioonid ka ära ja siis need kogemused on pigem mulle meeldivad. (Õ3)

Õpetajad rääkisid, et lapsevanemate informeerimine ja tagasiside andmine individuaalselt laste kohta aitab koostööle kaasa. Õpetajad tõid välja koostööd toetava suhtlemisstiili ja emotsioonide juhtimise kui koostööd soodustava teguri. Selle alla kuuluvad rahu säilitamine suhtlemisel ja emotsionaalse reageerimise vältimine. Üks õpetaja tõi välja, et koostööd mõjutab kooli juhtkonna arvamus koostöö olemusest.

Minu meelest hea koostöö lapsevanemaga on selline, et kui ma märkan, et lapsel on antud ainet, kas raskusi või tal on mingisugune muu probleem ja ma annan lapsevanemale sellest teada. (Õ2)

Teisele uurimisküsimusele “**Millised tegurid takistavad õpetaja ja lapsevanema vahelist koostööd?**“ tekkis 5 peakategooriat: 1) lapsevanema negatiivne hoiak ja eelarvamused, 2) lapsevanema koostöövalmiduse puudumine, 3) suhtlusprobleemid, info moonutamine ja usalduse puudumine, 4) erinevad arusaamad õppetööst ja õpetaja rollist, 5) välised tegurid.

Õpetajate vastustes kerkis ühe koostööd takistava tegurina esile lapsevanemate negatiivne hoiak ja eelarvamused. Nende hinnangul raskendab koostööd lapsevanemate süüdistav või ründav suhtumine ning negatiivne hoiak haridussüsteemi, õpetaja või kooli suhtes. Toodi välja ka takistava tegurina lapsevanema eelarvamused, kus lapsevanem alustab juba koostööd negatiivsel toonil.

Mis veel teeb koostööd halvaks, on agressiivne suhtumine ja süüdistav suhtumine, et kui lapsevanem juba tuleb sellise hoiakuga, et teil on siin kõik halvasti või kas te üldse oskate seda asja õpetada, mis see haridus teil üldse on ja nii edasi !...! (Õ1)

Õpetajate hinnangul takistab koostööd ka lapsevanema koostöövalmiduse puudumine, mis väljendub väheses huvis, ükskõiksuses või vastuseisus koostööle. Nende sõnul on keeruline kujundada toimivat koostöösuhet, kui teine osapool ei soovi probleemidega tegeleda ega näe koostöö vajalikkust.

Õpetajate vastustes kerkis koostööd takistava tegurina esile suhtlusprobleemid, info moonutamine ja usalduse puudumine. Nende hinnangul võivad probleemid eskaleeruda sobimatu suhtluskanali valiku tõttu, kusjuures kõige problemaatilisemaks peeti e-kirjavahetust, kuna kirjalikku suhtlust võidakse valesti tõlgendada. Probleemse suhtluskanalina nimetati ka telefonikõnesid olukordades, kus lapsevanem ei austa õpetaja vaba aega. Lisaks tõid õpetajad esile arusaamatused, mis tulenevad osapoolte sõnumite valest tõlgendamisest, ning info moonutamise olukordades, kus õpilane või lapsevanem jätab olulist teavet jagamata või esitab seda moonutatult.

!...! väga tihti on need samad kogemused seotud sellega, et mingit osa informatsioonist varjatakse ja siis süüdistatakse õpetajat. Piltlikult öeldes võib ära mainida näiteks, kui lapsel on tegelikult mingisugune diagnoos, mida vanemad mingil põhjusel ei taha välja öelda ja see diagnoos tegelikult takistab lapsel sellises tavarütmis õppimist või loob talle mingisugused raskused teele. Ja kui seda infot ei jagata, siis õpetaja nõudmised võivad olla sellised, mis on lapsevanemale vastuvõetamatud ja siis seal tekibki nagu juba konflikt, sest osa infot on puudu. (Õ1)

Kõik õpetajad mainisid takistava tegurina usalduse puudumist. Rohkem mainiti lapsevanema usalduse puudumist õpetaja suhtes, aga toodi ka välja vastastikune usalduse puudumine.

Õpetajate vastustes kerkis koostööd takistava tegurina esile ka erinev arusaam õppetööst ja õpetaja rollist. Nende hinnangul võivad koostööd raskendada erimeelsused hindamise ja õpetamismeetodite osas, kui lapsevanem ei nõustu õpetaja professionaalsete valikutega. Samuti toodi esile õpetaja piiride eiramine, näiteks sage suhtlus töövälisel ajal, ning arusaam õpetaja rollist kui klienditeenindajast, mis õpetajate hinnangul ei toeta toimiva koostöösuhete kujunemist.

Olulise takistava tegurina toodi välja välised tegurid, milleks on näiteks osapoolte ajapuudus ja ülekoormus.

Andmeanalüüsi käigus moodustus aineõpetajate arvamuste ja kogemuste põhjal kolmandale uurimisküsimusele “**Milliseid võimalusi näevad õpetajad ja lapsevanemad koostöö parandamiseks?**” 3 peakategooriat: 1) suhtlus ja koostööpõhimõtted, 2) lapsekeskne lähenemine, 3) lapsevanema, õpetaja ja lapse vaheline koostöö.

Suhtluse ja koostööpõhimõtete kategoorias tõid aineõpetajad välja, et koostöö parandamiseks on oluline selge, rahulik ja läbimõeldud suhtlus. Oluliseks peeti lapsevanema head ettevalmistust, selget kommunikatsiooni, regulaarset suhtlust ning varajast sekkumist enne probleemide süvenemist. Samuti rõhutati lahenduskeskset lähenemist, kus probleemide esitamisel pakutakse võimalusel ka lahendusi. Lisaks peeti oluliseks häid suhtlemisoskusi, sealhulgas oskust mõista olukordi erinevatest vaatenurkadest ning näha vastutust jagatuna.

Tasuks ikkagi mõelda ja otsida mingit lahendust asjale. Sest koolielus on tegelikult väga palju olukordi selliseid, mida sa pead rahulikult mõtlema. Ei ole mustvalget asja. Ei ole üks ainukene süüdlane, neid võib olla ju mitu. (Õ4)

Lapsekeskse lähenemise kontekstis tõid õpetajad esile, et koostöö parandamisel on oluline keskenduda ühisele eesmärgile ehk lapse heaolule ja arengule.

Mina arvan, et lapsevanem peaks eelkõige olemagi häälestatud sellele, et ma teen koostööd ühise eesmärgi nimel, mitte see, et kes on parem, kes on halvem. (Õ2)

Lapsevanema, õpetaja ja lapse vahelise koostöö puhul rõhutasid aineõpetajad, et koostöö parandamisel on keskne õpetaja ja õpilase hea suhe, mis aitab ennetada probleeme ning võimaldab neid esmalt lahendada koolis, lähtudes lapse vajadustest. Samuti peeti oluliseks lapsevanema toetavat rolli, sealhulgas kaasatust ja tuge õppetöö korraldamisel kodus. Õpetajate hinnangul võib hästi toimiva õpetaja ja õpilase vahelise koostöö korral vajadus lapsevanemaga suhtlemise järele olla väiksem või üldse puududa.

Me püüame kasvatada ennastjuhtivaid õppijaid, mis tähendab seda, et laps peaks suhteliselt hästi juba üsna väikesena päris paljude oma asjadega ise toime saama. Ehk siis, kui lapsevanem suhtlebki nii, et ta ütleb lapsele aga mine räägi oma õpetajaga, et sa ei saanud seda asja õppida, sest sa olid haige või et sa ei saanud sellest aru ja nii edasi. Kui laps läheb ja suhtleb õpetajaga ise ära ja õpetaja kuuleb seda, siis tegelikult ideaalne kontakt lapsevanemaga aineõpetajal on null. Ehk siis ei ole vaja üldse suhelda. (Õ1)

4. Arutelu

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada õpetaja ja lapsevanema koostööd soodustavad ja takistavad tegurid ning analüüsida, milliseid võimalusi näevad lapsevanemad ja põhikooli aineõpetajad koostöö parandamiseks.

Tulemused näitavad, et nii lapsevanemad kui ka põhikooli aineõpetajad peavad koostööd soodustavate tegurite puhul keskseks eelkõige õpetaja rolli ning vastastikust suhtumist. Mõlema osapoole vastustest ilmneb, et avatud, aus ja lugupidav suhtlus on koostöö toimimise aluseks. See on kooskõlas varasemate uuringutega, mille kohaselt peetakse toimiva koostöö eelduseks

usaldust, avatust ja vastastikust mõistmist (Kõre, 2016; Laisaar, 2018). Samuti kinnitavad tulemused Majori (2023) seisukohta, et tõhus koostöö eeldab pidevat ja mitmekesisist suhtlust. Olulise sarnasusena lapsevanemate ja õpetajate vastuste vahel võib välja tuua ka ühise eesmärgi tähtsustamise. Aineõpetajad rõhutasid õpilasekeskne lähenemist ja ühist eesmärki, milleks on õpilase arengu toetamine, mida toetab ka teoreetiline käsitlus koostööst kui protsessist, kus tegutsetakse ühise eesmärgi nimel (Kutsestandard. Õpetaja ..., 2025). Lapsevanemate vastustes kajastus see kaudselt läbi ootuste õpetaja avatud suhtumise ja individuaalse lähenemise osas. Seega võib järeldada, et mõlemad osapooled mõistavad koostöö kesksel eesmärgil sarnaselt.

Ilmneb ka erinevusi õpetajate ja lapsevanemate suhtumises. Lapsevanemad tõid koostööd soodustavate teguritena esile eelkõige õpetaja isikuomadused ja hoiakud, nagu avatus, suhtlemisvalmidus ja motivatsioon, mis viitab sellele, et nad seostavad koostöö kvaliteeti suurel määral õpetaja isiksusega. Seda toetab ka Laisaare (2018) järeldus, et õpetaja hoolivus ja suhtumine mõjutavad usalduse kujunemist. Aineõpetajad omakorda rõhutasid lapsevanema rolli koostöös, tuues esile lapsevanema aktiivsuse, koostöövalmiduse ja positiivse hoiaku olulisuse. Kuna mõlemalt osapoolelt küsiti teise osapoolle rolli kohta, on mõistetav, et vastustes keskenduti just partneri panusele, mis toob esile, milliseid ootusi üksteisele koostöös seatakse. Lisaks ilmneb erinevus suhtlusvormide käsitluses. Lapsevanemad tõid esile õpetaja kättesaadavuse ja kaasaegsete suhtlusvahendite kasutamise olulisuse, mis on kooskõlas varasemate uuringutega, kus eelistatakse pigem e-kooli, telefoni ja e-posti (Laisaar, 2018). Kuigi lapsevanemad mainisid rohkem e-võimalusi, toodi ka välja, et suurema probleemi puhul on kasulikum näost-näkku kohtumine. Aineõpetajad seevastu pidasid kõige efektiivsemaks silmast silma suhtlust, rõhutades emotsioonide ja hoiakute tajumise võimalust. See erinevus võib viidata ootuste lahknevusele suhtlusviiside osas, mida on varasemalt täheldanud ka Lukk (2008), tuues välja erinevused õpetajate ja lapsevanemate ootustes suhtluse vormi ja sisu osas.

Tulemustest ilmneb ka, et õpetajad väärtustavad selgelt struktureeritud koostööd, kus on määratletud rollid, ootused ja eesmärgid. See on kooskõlas Harro-Loidi (2016) seisukohaga, et toimiv koostöö eeldab selgust osapoolte rollides ja ootustes. Lapsevanemate vastustes see aspekt nii tugevalt ei ilmnenud, mis võib viidata sellele, et lapsevanemad keskenduvad rohkem suhtluse kvaliteedile kui sellele struktuurile.

Hoiakute ja emotsioonidega seotud tegurid olid antud uuringus olulise tähtsusega. Lapsevanemad tõid esile eelarvamuste ja emotsionaalse pingemõju, samas kui õpetajad rõhutasid

lapsevanemate süüdistavat ja ründavat suhtumist. See näitab, et mõlemad osapooled tajuvad teise poole hoiakuid takistavana. Varasemad uuringud kinnitavad sama - negatiivne hoiak ja usalduse puudumine on üks peamisi koostööd takistavaid tegureid (Laisaar, 2018; Lehtpuu, 2014).

Õpetajad tõid esile olukorrad, kus lapsevanemad ei nõustu õpetaja professionaalsete otsustega või ei arvesta õpetaja töö piiridega. See viib laiemale takistava tegurini - usalduse puudumine osapoolte vahel, mida mainisid kõik õpetajad ning mida toetab ka varasem teaduskirjandus, kus on leitud, et õpetajad tunnevad sageli, et lapsevanemad ei usalda nende professionaalseid valikuid (Lehtpuu, 2014; Arutamm, 2025).

Lisaks ilmnisid mõlema osapoolte vastustes välised tegurid, nagu ajapuudus ja ülekoormus, mis piiravad koostöö võimalusi. Varasemad uuringud kinnitavad, et nii õpetajate kui ka lapsevanemate ajapuudus raskendab sisukat suhtlust ning võib viia koostöö vähenemiseni (Major, 2023; Lukk, 2008). Samuti on leitud, et õpetajad võivad teadlikult piirata suhtlust lapsevanematega, et vähendada töökoormust (Arutamm, 2025).

Nii teoreetilistes käsitlustes kui ka käesoleva töö tulemustes rõhutatakse koostöö vajaduspõhisust. Kõre (2016) ning Laisaare (2018) uuringute kohaselt ei ole pidev suhtlus alati vajalik, vaid koostöö peaks toimuma vastavalt olukorrale. Sama ilmnis ka käesolevas uuringus, kus nii õpetajad kui lapsevanemad leidsid, et kui õpetaja ja õpilase vaheline koostöö toimib hästi, ei pruugi tihe suhtlus lapsevanemaga olla vajalik. See viitab, et toimiv koolisisene koostöö võib vähendada vajadust kodu aktiivsema sekkumise järele. Teoorias rõhutatakse avatud ja kergesti ligipääsetava suhtluse olulisust (Ozmen *et al.*, 2016), mida kinnitavad ka käesoleva uuringu tulemused. Nii õpetajad kui ka lapsevanemad tõid esile selge, rahuliku ja lahenduskeskse suhtluse tähtsuse. Samuti peeti oluliseks regulaarset suhtlust ning varajast sekkumist enne probleemide süvenemist, mis haakub Kõre (2016) ettepanekuga alustada koostööd juba kooliaasta alguses.

Lisaks on kooskõlas varasemate uuringutega (Lukk, 2008; Laisaar, 2018) ka käesoleva töö tulemus, et regulaarne tagasiside ja erinevad koostöövormid, näiteks ühisüritused, aitavad koostööd tugevdada. Samas näitavad tulemused, et praktilises olukorras ei pruugi koostöövormide kasutamine olla kuigi aktiivne ning suhtlus koondub sageli probleemolukordadele. Uurimistulemused toetavad ka Arutamme (2025) järeldusi suhtluse kvaliteedi olulisuse kohta. Käesolevas töös rõhutati emotsioonide juhtimise, mitte ründava suhtumise ning selge ja lugupidava kommunikatsiooni tähtsust. Samuti toodi esile, et positiivne

tagasiside ja õpetaja väärtustamine aitavad parandada koostöösuhte kvaliteeti, kuigi praktikas esineb seda pigem harva.

Käesoleva uurimistöö peamiseks piiranguks on väike valim, kuna uuringus osales viis põhikooli aineõpetajat ja viis lapsevanemat, mistõttu ei saa tulemusi üldistada kõigile õpetajatele ja lapsevanematele. Kuna uuring põhines enesehinnangulistel intervjuudel, võivad vastuseid mõjutada osalejate subjektiivsed tõlgendused ja soov esitada oma kogemusi sotsiaalselt soovitaval viisil. Edasistes uuringutes võiks kasutada suuremat ja mitmekesisemat valimit, kaasates erinevate piirkondade, kooliastmete ja koolitüüpide õpetajaid ning lapsevanemaid. Samuti võiks tulevikus uurida põhjalikumalt aineõpetajate ja klassijuhatajate koostöökogemuste erinevusi, kuna käesolevas töös ilmnes nende rollide erinevus suhtluses lapsevanematega.

Tänuõnad

Soovin siiralt tänada oma juhendajat väärtusliku toe, asjakohaste soovitude ning suunamise eest lõputöö valmimise protsessis. Tema juhendamine ja tagasiside aitasid oluliselt kaasa töö kvaliteedi kujunemisel. Olen ka südamest tänulik kõikidele intervjuudes osalejatele, kes leidsid aega oma kogemuste ja mõtete jagamiseks. Samuti tänan prooviintervjuus osalejat, kelle panus aitas täiustada uurimisküsimusi ja intervjuu läbiviimist.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Amanda Matilda Purje

/allkirjastatud digitaalselt/

19.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Arutamm, A. (2025). *Õpetaja ja lapsevanema suhtlus: eesti keele ja kirjanduse õpetajate kogemused* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/111283>
- Beilmann, M., Rämmer, A. (2025). *Valimi moodustamine. Mugavusvalim*.
<https://samm.ut.ee/valimi-moodustamine/>
- Eetikaveeb (s. a.). *Teadustöö eetika*. <https://eetika.ee/et/sisu/teadustoo-eetika>.
- Kutsestandardid. Õpetaja, tase 7.* (2025)
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11373115>
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalys/>.
- Kõre, A. (2016). *Kodu ja kooli koostöö*. [magistritöö, Tallinna Ülikool]. ETERA.
<https://www.etera.ee/s/Js8ewfXPZy>
- Laisaar, L. (2018). *Õpetajate ja lapsevanemate koostöö Vändra gümnaasiumi näitel*.
[magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/61966>
- Lehtpuu, K. (2014). *Koolikeskkond õpetajate stressi ja läbipõlemist soodustava tegurina kolme Tartu linna õpetaja näitel*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/41827>
- Linno, M. (s. a.) *Transkribeerimine*. <https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/transkribeerimine/>
- Lukk, K. (2008). *Kodu ja kooli koostöö struktuuralsest, funktsionaalsest ja sotsiaalsest aspektist*. [doktoriväitekiri, Tallinna Ülikool]. ETERA.
- Major, E. (2023). Parent-Teacher Communication from the Perspective of the Educator. *Central European Journal of Educational Research*, 5(2), 13-24
<https://doi.org/10.37441/cej/2023/5/2/13281>
- Norma, J. (2022). *Kodu ja kooli koostöövormide hindamisvahendi kohandamine ja piloteerimine*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. Dspace
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/068b7297-0c7f-4246-9516b2be193d59aa/content>
- Olev, A., Alumäe, T. (2024). Open source platform for Estonian speech transcription. *Language Resources and Evaluation*, 1–18. DOI: 10.1007/s10579-024-09777-1.

- Ozmen, F., Akuzum, C., Zıncırlı, M. & Selcuk, G. (2016). The communication barriers between teachers and parents in primary schools. *Eurasian Journal of Educational Research*, 66, 27–46. <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2016.66.2>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. (2010). Riigi teataja I 2010, 41, 240
<https://www.riigiteataja.ee/akt/101032023027>
- Põhikooli riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja I 29.08.2014*, 20.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/110082024002>
- Harro-Loit, H. (2016). Koolis on hea kommunikatsioon ning koostöö. M. Sutrop, H. Toming, & T. Kõnnussaar (toim.), *Hea kooli käsiraamat* (lk 9). Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Urm, A. (2024). Õpetaja ja lapsevanemate koostöö. Lapsevanemate kaasamine ja koostöö. Ä. Leijen (toim.), *Kaasav haridus* (lk 279–281). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Virkus, S. (2016). *Intervjuu, vaatlus ja sisuanalüüs. Intervjuu liigid*. Tallinna Ülikool.
https://www.tlu.ee/~sirvir/Intervjuu_vaatlus_ja_sisuanals/intervjuu_liigid.html
- Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. *Kvalitatiivse ja kvantitatiivse uurimistöö funktsioon teaduses* (lk 61–63). Tartu Ülikooli kirjastus.

Lisad

Lisa 1. Intervjueeritavate lapsevanemate andmed

Lapsevanema pseudonüüm	Mitu last?	Millal käisid lapsed põhikoolis?	Kogemus aineõpetajaga suhtlemisel (jah/ei)?	Kogemus positiivne või negatiivne?
L1	4	1 õpib hetkel ja 1 lõpetas 5 a. tagasi	jah	mõlemat
L2	2	1 õpib hetkel ja 1 lõpetas 2 a. tagasi	jah	mõlemat
L3	3	1 lõpetas 3 a. tagasi ja 1 lõpetas 1 a. tagasi	jah	negatiivne
L4	3	1 õpib hetkel ja ülejäänud 2 lõpetasid viimase 5 a. jooksul	Ei, (aga plaanib)	neutraalne
L5	3	1 õpib hetkel ja ülejäänud 2 lõpetasid viimase 5 a. jooksul	jah	mõlemat

Lisa 2. Intervjueeritavate aineõpetajate andmed

Õpetaja	Põhikooli õppeained, mida on õpetanud	Kogemus aastates	Kogemus lapsevanemate suhtlemisel (ei/jah)	Kogemus negatiivne või positiivne?
Õ1	Inglise keel	25	jah	mõlemat
Õ2	Matemaatika, inglise keel, eesti keel	30	jah	mõlemat
Õ3	Inglise keel	15	jah	mõlemat
Õ4	Matemaatika	28	jah	mõlemat
Õ5	Matemaatika, eesti keel, käsitöö	40	jah	pigem positiivne

Lisa 3. Intervjuu kava lapsevanemale

Sissejuhatavad küsimused:

Kui vana on sinu laps ja millal ta põhikoolis käis?

Kas sul on kunagi olnud vaja ja mis põhjusel aineõpetajaga ühendust võtta?

Milline on sinu kogemus koostööst aineõpetajaga (hea/ halb/ mõlemat)?

Koostööd soodustavad tegurid:

Mis sinu arvates aitab kaasa heale koostööle õpetajaga?

Millised õpetaja omadused, hoiakud või tegevused soodustavad koostööd õpetaja ja lapsevanema vahel?

Milline suhtlusvahend (e-kiri, telefonikõne jmt) on sinu jaoks kõige mugavam ja toetavam?

Kas olete kogenud olukorda, kus koostöö sujus väga hästi? Mis selle võimalikuks tegi?

Koostööd takistavad tegurid:

Millised tegurid sinu arvates takistavad head koostööd õpetajaga?

Kas oled kogenud suhtluses õpetajaga probleeme või arusaamatusi? Milles see väljendus?

Milline suhtlusvahend (e-kiri, telefonikõne jmt) on sinu arvates halvim?

Mis on olnud/ Mis võib olla sinu jaoks õpetajaga koostöö juures kõige keerulisem?

Koostöö parandamise ettepanekud:

Mida võiks õpetaja teha, et koostöö lapsevanemaga oleks võimalikult edukas?

Mida võiks lapsevanem teha, et koostöö õpetajaga oleks võimalikult edukas?

Milline oleks sinu arvates ideaalne koostöö kooli ja kodu vahel?

Lisa 4. Intervjuu kava õpetajatele

Soojendusküsimused:

Kui kaua oled õpetajana töötanud?

Miks otsustasid saada õpetajaks?

Mis kooliastmetes oled töötanud?

Millise aine õpetaja sa oled ja kas oled õpetanud põhikoolis ka teisi aineid?

Kas sa oled õpetanud pigem linnas või maal; suures või väikses koolis?

Kui tihti ja miks puutud oma töös kokku lapsevanematega?

Milline on sinu kogemus koostööst lapsevanematega (hea/ halb/ neutraalne)?

Koostööd soodustavad tegurid:

Mis sinu arvates soodustab head koostööd lapsevanemaga?

Millised lapsevanemate omadused, hoiakud ja tegevused toetavad lapsevanema ja õpetaja vahelist koostööd?

Milline suhtlusvahend (e-kiri, telefonikõne jmt) sinu arvates toetab kõige paremini koostööd lapsevanema ja õpetaja vahel?

Kas oled kogenud olukorda, kus koostöö sujus väga hästi? Mis selle võimalikuks tegi?

Koostööd takistavad tegurid:

Kas sul on olnud negatiivseid kogemusi lapsevanematega suhtlemisel? Milles see väljendus?

Millised tegurid sinu arvates takistavad koostööd lapsevanemate ja õpetajate vahel?

Mis on kõige tavalisem osa, mis on teinud koostöö lapsevanemaga raskeks?

Mis suhtlusvahend (e-kiri, telefonikõne jmt) on sinu arvates halvim? Põhjenda.

Mis on sinu arvates lapsevanema ja õpetaja vahelise koostöö juures kõige keerulisem osa?

Koostöö parandamise ettepanekud:

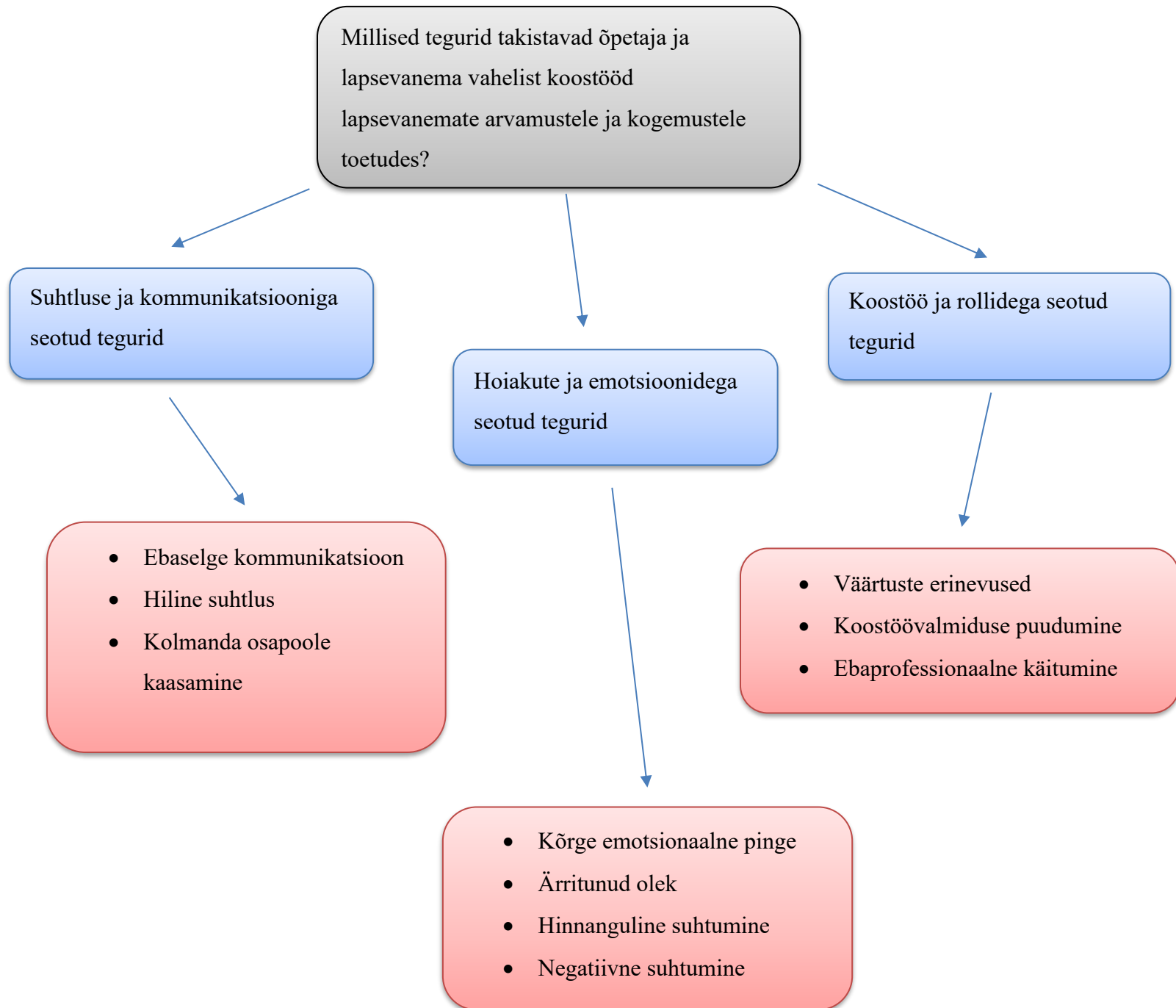
Mida võiks õpetaja teha, et koostöö lapsevanemaga oleks võimalikult edukas?

Mida võiks lapsevanem teha, et koostöö õpetajaga oleks võimalikult edukas?

Milline oleks sinu arvates ideaalne koostöö kooli ja kodu vahel?

Lisa 5. Teise uurimisküsimuse kategooriad ja koodid lapsevanemate vastuste põhjal

Peakategooriad – sinisega, koodid – roosaga

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Amanda Matilda Purje,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õpetaja ja lapsevanema koostööd mõjutavad tegurid ning koostöö parandamise võimalused lapsevanemate ja põhikooli aineõpetajate arvamuste ja kogemuste põhjal“, mille juhendaja on Astrid Külaots reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Amanda Matilda Purje

19.05.2026